

“Želeli smo povedati, kaj je bilo med vojno prav in kaj ne”

Od lanskega maja je dr. Peter Štih predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti, torej vrhovnega zbora slovenskih znanstvenikov. Ker je bil v mandatu pred tem podpredsednik, še prej glavni tajnik za zgodovinske in družboslovne vede, od leta 2007 pa izredni član SAZU, se to zdi kar naraven razvoj. Kljub predsedovanju redno predava na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je tudi diplomiral in doktoriral. Da se bo ukvarjal z zgodovino, je vedel že v osnovni šoli, zato zanj ukvarjanje s preteklostjo ni samo poklic, temveč predvsem strast.

Štih uživa nesporno znanstveno avtoriteto na področju slovenske srednjeveške zgodovine. Dela o dogajanju v alpsko-jadranskem prostoru od konca antike do vključno 15. stoletja spadajo med temeljno literaturo. Raziskuje slovensko etnogenezo, plemstvo, med drugim je objavil obširno študijo o goriških grofi, pa tudi mite in stereotipe v slovenskem zgodovinopisju. Njegova bibliografija obsega avtorstvo ali soavtorstvo 14 monografij. Od leta 2000 je glavni in odgovorni urednik Zgodovinskega časopisa, ob tem je tudi dopisni član Avstrijske akademije znanosti in redni član Evropske akademije znanosti in umetnosti.

Čeprav že štiri desetletja živi v Ljubljani, se ima tudi za Tolminca, na to mesto, v katerem je živel do gimnazijske mature, ga vežejo lepi spomini.

Pogovor opravi v prostorni pisarni na sedežu SAZU v palači Lontovž na Novem trgu, ki stoji na mestu nekdanje palače deželnih stanov. To je v samem središču Ljubljane, v neposredni bližini sedeža univerze in Narodno-univerzitetne knjižnice, kot pritiče osrednji znanstveni in umetnostni ustanovi Slovenije.

DENIS
SABADIN

foto
LEO
CAHARIJA

LJUBLJANA
23. MARCA



S

lovenska akademija znanosti in umetnosti je marca javnosti predstavila izjavo o spravi slovenskega naroda, ki je bila precej odmevna tako v splošni kot v politični javnosti. Kaj vas je vodilo k temu, da ste se kot akademija lotili te kočljive in pomembne teme za slovenski narod?

“24. junija lani smo na SAZU na predvečer dneva državnosti pripravili simpozij z naslovom Slovenska sprava in takrat se je porodila zamisel, da pripravimo izjavo, ki smo jo letošnjega 15. marca predstavili javnosti. Ima pa izjava svojo predzgodovino, ki je tudi botrovala njenemu nastanku. Že leta 2009 smo na SAZU pripravili izjavo o kršenju človekovih pravic po drugi svetovni vojni, ki pa formalno ni bila sprejeta in je kljub veliki podpori članov in članic končala v predalu tedanjega predsednika Jožeta Trontlja. Nato smo leta 2014 ob hudih zapletih z izkopom žrtev iz Hude jame objavili izjavo predsedstva SAZU o pravici do groba in ob pripravi sedanje izjave smo se lahko oprli na oba dokumenta in tam oblikovana stališča.”

Članstvo je dalo široko legitimnost izjavi o spravi

Kdo je bil v ožji skupini tvorcev izjave?

Kako je izjava pravzaprav nastajala?

“Osnutek izjave je pripravila delovna skupina, v kateri so bili bivši predsednik akademije Tadej Bajd, filozof Tine Hribar, teolog Jože Krašovec in zgodovinar Peter Vodopivec, ki so sestavljali tudi pripravljalni odbor za omenjeni simpozij o spravi, pridružil pa sem se jim še sam kot predsednik SAZU. Delovna skupina, v kateri smo se hitro zedinili okrog temeljnih izhodišč izjave, je nato do novembra 2020 pripravila njen osnutek. Besedilo je bilo nato predloženo vsem

članom in članicam akademije v presojo. V interno razpravo se jih je vključila približno polovica, na podlagi njihovih pripomb, mnenj in predlogov je bila opravljena končna redakcija besedila izjave, ki jo je nato z glasovanjem konec februarja 2021 sprejela skupščina SAZU. Bilo je prvič, da je dokument takšne vrste sprejel najvišji organ akademije. Izjavo je podprlo 76 odstotkov ali več kot tri četrtine tistih, ki so se udeležili skupščine, kar ocenjujem za odličen rezultat, ki daje izjavi široko legitimnost. Obenem ga razumem kot potrditev, da smo v delovni skupini svoje delo dobro opravili in uspeli sestaviti besedilo, s katerim se lahko strinja velika večina članov in članic SAZU, med katerimi so seveda tudi velike razlike v gledanju na takratno dogajanje.”

Kaj so njene glavne značilnosti?

“Kot smo zapisali v izjavi, Slovenci na dogajanje v drugi svetovni vojni nimamo enotnega zgodovinskega pogleda, kar ocenjujemo kot nekaj običajnega v demokratični družbi, čeprav to ne odvezuje od imperativa, da se je treba s preteklostjo soočiti v vsej njeni resničnosti, saj mimo tega ne vodi nobena bližnjica na poti do razčiščenja in s tem do sprave. Menimo pa, da bi lahko dosegli soglasje vsaj o nekaterih temeljnih vrednotah, ko ocenjujemo takratno dogajanje. V etičnem smislu, in to je osrednji del izjave, zato ne bi smelo biti sporno, da sta bila upor proti okupatorjem, a tudi upor proti revolucionarnemu terorju, etično upravičena, saj je v specifičnih razmerah pravica do upora vedno veljala za legitimno. Dolgo



Pomenljivo je, da se politika v svojem celotnem spektru od izjave ni distancirala, čeprav je obenem nobena parlamentarna stranka niti ni eksplicitno podprla. V trenutnem političnem ozračju je to verjetno že uspeh.

zgodovinsko tradicijo ima tudi obsojanje kolaboracije z okupatorjem, ki je z etičnega vidika neupravičena, kot velja tudi za partijsko monopolizacijo narodnoosvobodilnega boja s ciljem prevzeti oblast, in še prav posebej za vse zločine, ki so bili storjeni na obeh straneh. Izjavo zaključujemo s prepričanjem, da je s preteklostjo neobremenjeno družbeno sožitje mogoče doseči le s prizadevanjem za resnico o medvojnih in povojnih dogodkih in z njihovim ocenjevanjem na podlagi občeveljavnih etičnih načel ter s pietetnimi in spominskimi dejanji, ki bodo namenjena vsem padlim, pobitim in umorjenim. Menimo, da moramo, kolikor je le mogoče, popraviti krivice, da je treba prenehati z medsebojnimi obtoževanji, izključevanji in instrumentaliziranjem zgodovine ter pri vsem tem spoštovati drugače misleče.”

Izjava ponuja okvir za doseglo soglasja in s tem sprave

Prvič se je zgodilo, da je institucija, ki v družbi in narodu predstavlja določeno avtoriteto, prišla pred javnost in naravnost povedala, kaj je bilo prav in kaj je bilo narobe. In to na obeh straneh. Kakšni so odmevi?

“Odmevi so različni in segajo od popolnega strinjanja z izjavo do njenega popolnega zavračanja s posameznimi pripombami na nekatere njene dele vmes, kar je bilo tudi za pričakovati. Me je pa presenetilo brezrezervno vztrajanje nekaterih na starih razlagah, ki niso zdržale kritične presoje in jih nedvomno lahko imamo za presežene. Ne glede na vse pripombe pa vendarle sodim, da so odzivi, pa naj bodo od posameznikov ali organizacij, izjavi večinsko naklonjeni in jo podpirajo. Hkrati je pomenljivo, da se politika v svojem celotnem spektru od izjave ni distancirala, čeprav je obenem nobena parlamentarna stranka niti ni eksplicitno podprla. V trenutnem političnem ozračju je to verjetno že uspeh. Skratka, moj vtis je, da je v celoti gledano slovenska javnost izjavo sprejela kot iskren poskus narediti korak naprej v tem vprašanju in da jo razume kot prispevek k preseganju razlik med nami.”

Imate občutek, da je od teh dogodkov minilo dovolj časa, da slovenski narod lahko doseže spravo? Je čas res dozorel?

“Izjava ponuja okvir, da bi soglasje in s tem spravo lahko dosegli vsaj na najbolj osnovni ravni ocene etičnosti posameznih medvojnih ravnanj. Glede različnih pogledov na zgodovino druge svetovne vojne pri nas nimam iluzij, da smo že tako daleč. To je tista

zvrst vprašanj z zelo dolgimi repi, v katerih je tudi drugod težko doseči soglasje. Naj spomnim samo na Španijo, kjer so diskusije o državljski vojni in ideja o spravi prav tako dolgoročna stalnica, ali pa na različne poglede na državljsko vojno v ZDA, od katere je minilo še enkrat več časa kot od druge svetovne vojne in ki še vedno razdvajajo ameriško javnost. Diskusij o drugi svetovni vojni pri nas z našo izjavo gotovo ne bo konec. Tega smo se tudi zavedali in zato izjava ni napisana z zgodovinskega, ampak etičnega stališča. V njej nismo tehtali, koliko je krivde na vsaki strani, kdo je začel, ali je bilo revolucionarno nasilje vzrok ali posledica kolaboracije in podobno, ampak smo se omejili na bistveno vprašanje tehtanja takratnih dogodkov s stališča vrednostnega sistema in vrednot, na katerih temelji naša civilizacija.”

Ni naloga SAZU, da bi se opredeljevali do dnevopolitičnih vprašanj

Kako vidite uresničevanje poslanstva SAZU, torej povezovanje slovenstva?

“Primarno poslanstvo SAZU je delo na področju znanosti in umetnosti za dobrobit Slovencev doma in v tujini ter vseh državljanov Republike Slovenije kot tudi za splošno dobro. V tem duhu opredeljuje naše delovanje tudi zakon o SAZU iz leta 1994. Obenem je SAZU ustanova, ki uživa v javnosti velik ugled in zaupanje. Zato še kako razumemo pričakovanja, da bi se opredeljevali do najrazličnejših, tudi dnevopolitičnih vsebin. Vendar tega ne želimo početi, saj bi lahko hitro postali žeton v političnih preigravanjih in bi zapravili vlogo, ki jo ima SAZU kot povezovalka celotne slovenske skupnosti in svoj simbolni reprezentativni položaj v njej. To niti ne sodi med naše naloge in tega ne počno niti druge evropske akademije. Našo širšo družbeno angažiranost razumemo predvsem v smislu, da izražamo stališča do vprašanj, ki jih smatramo za temeljno etična - in izjava o spravi je takšne vrste - ter da z na znanosti utemeljenimi mnenji, ekspertizami in zaključki svetujemo odločevalcem.”

Kakšne prioritete ste si postavili ob imenovanju za predsednika SAZU?

“V veliki meri je SAZU po svoji naravi konzervativna institucija v smislu, da je to ladja, ki se počasi obrača. Novi krmar mora predvsem skrbeti za varno in mirno plovbo. Zato si želim, da tudi v mojem mandatu nadaljujemo z vsemi dosedanjimi dobrimi praksami od številnih javnih simpozijev, pre-



davanj in posvetov do bogatega založniškega programa in stikov z mladimi kot tudi z mednarodno vpetostjo. V času pred epidemiološkimi omejitvami na akademiji tako rekoč ni minil teden brez kakšne prireditve in ta tempo želimo zadržati. Obenem stopa vedno bolj v ospredje naloga akademij, da svetujejo politiki in odločevalcem, kar je del nekega splošnega redefiniranja družbenega položaja akademij, ki so imele ob svojih ustanovitvah pretežno narodnokonstitutivni značaj in vlogo. Tudi z namenom svetovanja smo nedolgo tega ustanovili Svet za razvoj, v katerem tvorno sodelujejo številni zunanji strokovnjaki. Nadalje želimo povečati našo vidnost in prepoznavnost v javnosti, kar vse olajšujejo moderne digitalne tehnologije in v ta namen smo že prenovili našo spletno stran. Imamo seveda še vrsto drugih idej in želja.”

Univerze so iz elitnih šol postale masovne šole

Kako ocenjujete položaj znanosti v slovenski družbi? Kako družba ravna z njo?

“Do položaja slovenske znanosti oziroma znanosti v Sloveniji imam ambivalenten odnos. Na formalni ravni smo v strateških dokumentih opredelili, da bomo družba znanja, vendar se nam tudi tukaj, tako kot na drugih področjih, dogaja razkorak med deklarirano voljo in dejanji. Po statističnih parametrih zaostajamo zlasti na področju financiranja znanosti tako za stanjem, ki je bilo pri nas pred leti, kakor za nam primerljivimi državami EU. Se pa stvari premikajo na bolje, ne morem reči, da ne. Sredstva za znanost se povečujejo in upam, da bo to vzdržno. Po drugi strani pa ni vse samo v financiranju, ampak tudi v orga-

nizaciji znanosti in tu je potrebno tudi nekaj samokritike, saj je v znanosti tudi precej povprečnosti. Menim, da bi veljalo vzpostaviti mehanizme, ki bi bolj podpirali vrhunsko znanost in prebojne raziskave.”

Ali ste pri omenjanju povprečnosti mislili tudi na drobljenje visokošolskih zavodov, ki se kar množijo?

“Tudi, čeprav sem imel bolj v mislih, da je povprečnost spremljevalni pojav masovnosti. Univerze so iz elitnih šol postale masovne šole, na katerih se zato nujno soočamo s padcem kvalitete študija in povečano povprečnostjo. To se odraža celo pri doktorskem študiju, kjer proizvajamo danes nove doktorje znanosti skorajda kot po tekočem traku, kot tudi pri raziskovanju, kjer je kvantiteta objavljanja dobila prednost pred kvaliteto raziskav.”

Kje je slovenska družba, kam gre?

“Verjetno je ta ocena odvisna od gledišča. Iz bolj oddaljene ptičje perspektive in v primerjalnem kontekstu menim, da je Slovenija vendarle kar dobra in precej uspešna država in da živimo njeni državljani na način, ki nam ga marsikdo lahko zavida. Ocenjujem, da je bistvenega pomena za naš razvoj članstvo v Evropski uniji in tudi v severnoatlantski vojaški zvezi, kar nam daje stabilno okolje, temelječe na vrednotah, ki jih tudi sami imamo za podlago družbenega sožitja. To je okvir, ki omogoča tako majhnemu narodu in državi kot je naša, najboljše možnosti za razvoj. Boljšega položaja, kot ga ima Slovenija v EU, verjetno nikjer ne bi imeli. Samo tako sta naši majhnost in odprtost, ki se kažeta tudi v tem, da smo znali vedno prenašati tuje prakse in vplive v domače okolje ter jih izkoriščati v lastni prid, lahko tudi prednosti. S tem seveda nočem niti najmanj reči, da je vse v redu. A za nekatere temeljne premike bi vendarle morali imeti več družbenega soglasja, kot ga premoremo v skrajno polarizirani družbeno-politični klimi. Tu nam daje politika slabe zgleda. Še



Diskusij o drugi svetovni vojni pri nas z našo izjavo gotovo ne bo konec. Tega smo se tudi zavedali in zato izjava ni napisana z zgodovinskega, ampak etičnega stališča.

najpomembnejšega državnega praznika, dneva državnosti, ne zmore praznovati skupaj. Ko je ena koalicija na oblasti, druga bojkotira proslavo in obratno. Signali, ki jih s tem pošilja javnosti, so povsem napačni.”

Tudi plemstvo je večinoma znalo slovenski jezik

Omenili ste, da smo Slovenci vedno vpijali sosednje vplive, prav vi pa ste kot zgodovinar, ki se ukvarja pretežno s srednjim vekom, najbolj primerni sogovornik, da pojasnite, na kakšen način in pod kakšnimi vplivi se je konstituiral slovenski narod?

“V slovenskem zgodovinopisju je vse do zadnjih desetletij 20. stoletja prevladovala predstava, da se zgodovina Slovencev kot naroda začenja z naselitvijo Slovanov v tem prostoru v 6. stoletju. Na to izhodišče so se navezovalle predstave o Karantaniji kot prvi slovenski državi, njenih knezih kot knezih Slovencev, narodni katastrofi, ki naj bi jo povzročil prihod pod Franke, tisočletnemu

hlapčevstvu pod tujimi gospodarji in podobno. Danes vemo, da so to predstave iz repertoarja nacionaliziranih zgodovin, ki so ukrojile narodom stare zgodovine, ko jih še niti bilo ni. V glavnem so nacionalne zgodovine svojo podobo dobile v 19. stoletju, ko so se ti narodi v današnjem smislu oblikovali. To velja tudi za Slovence, saj je bila narodna zgodovina sredstvo in obenem del narodnega oblikovanja. Izhodišče razumevanja, da se zgodovina Slovencev začne že z naselitvijo Slovanov v vzhodnoalpski prostor, je bilo prepričanje, da so jezikovne skupnosti istovetne z narodnimi skupnostmi. In ker ima slovenski jezik neprekinjeno kontinuiteto z jezikom, ki so ga v naš prostor prinesli Slovani, je bila v tisti čas podaljšana še narodna kontinuiteta Slovencev. Cela vrsta primerov iz zgodovine in današnjega časa prepričljivo kaže, da jezikovne skupnosti same zase še niso narodne skupnosti. Srednjeveški viri ne izpričujejo, da bi že takrat obstajala neka skupnost, ki bi se v etničnem smislu razumela kot slovenska. Karantanci npr., ki so govorili jezik, iz katerega se je razvila slovenščina, se zagotovo niso imeli za Slovence, ampak za Karantance, v katerih so njihovi bavarski in langobardski sosedje sicer videli slovansko ljudstvo, a nič več. Prvi začetki neke artikulirane zavesti o obstoju posebne slovenske skupnosti so dokumentirani šele pri Trubarju in njegovih protestantskih sopotnikih v 16. stoletju, pa še takrat je Trubar s Slovenci razumel jezikovno skupnost, govorce istega jezika in ne narodno skupnost, ljudi iste zgodovine. A v isti sapi je treba dodati, da se je prav na teh podlagah in okrog slovenskega jezika začela od konca 18. stoletja oblikovati slovenska identiteta v narodnem smislu. Ob stanju, da je zgodovina bolj ločevala kot povezovala prebivalce v prostoru med Vzhodnimi Alpami, Panonsko nižino in Jadranskim morjem, ki je bil razbit med tri države in še več zgodovinskih dežel, drugače verjetno niti ni moglo biti. Poleg tega ni na tem ozemlju bivala nobena vladarska dinastija, na katero bi se lahko navezala državno-politična tradicija, ki bi lahko služila kot izhodišče narodnega oblikovanja. Tako je edino realno možnost ustvariti neko skupno identiteto predstavljalo le sorodstvo narečij, ki so jih govorili tukajšnji ljudje.”

Kaj pa plemstvo? Kakšno je njegovo mesto v slovenski zgodovini, glede na to, da v etničnem in jezikovnem smislu niti ni bilo slovensko.

“Tu zopet, kot bi rekel pravni zgodovinar Sergij Vilfan, merimo čas z vatlom in platno s stopinjami in prenašamo sodobne pojme in



Ocenjujem, da je bistvenega pomena za naš razvoj članstvo v Evropski uniji in v Natu, kar nam daje stabilno okolje, temelječe na vrednotah, ki jih tudi sami imamo kot podlago družbenega sožitja.

Boljšega položaja, kot ga ima Slovenija v EU, verjetno nikjer ne bi imeli.



S tem, ko smo plemiče razglasili za tujce, smo pohabili lastno zgodovino. Niti so bili plemiči tujci, saj so posamezne plemiške družine tu živele generacije in so se imele za domače, niti niso govorili samo nemško, ampak jim slovenščina sploh ni bila tuja.

predstave v prednacionalna obdobja. Plemiči veljajo v naših zgodovinskih predstavah za tujce, Nemce, ki so najhuje izkoriščali domače kmete, Slovence. To je predstava, ki je v stereotipni obliki povzemala socialne razmere ob začetkih nacionalne diferenciacije v 19. stoletju in jih prenašala v daljna obdobja. Na takšen način je bila zgodovina Slovencev zreducirana na zgodovino kmetov, ker so pač večinsko govorili slovensko, iz nje pa je bilo zopet na podlagi jezikovnega kriterija izločeno nemško govoreče plemstvo. S tem smo pohabili lastno zgodovino, saj smo iz nje izločili družbeni sloj, ki je bil stoletja odločujoč in ki je še kako del naše zgodovine. Niti so bili plemiči tujci, saj so posamezne plemiške družine tu živele generacije in so se smatrale za domače, niti je bila njihova značilnost, da so govorili samo nemško, ampak jim slovenščina v prostoru, ki je bil izrazito večjezičen, ni bila tuja.”

Kakšne dokaze imamo za to?

“Čeprav so viri skromni, jih je dovolj, da lahko zaključimo, da je tudi plemstvo znalo slovensko. Že domače dojilje so plemiške otroke naučile prve slovenske besede. Poleg tega je npr. nepredstavljivo, da bi plemiči, ki so imeli sodno oblast nad svojimi podložniki, lahko izvajali to funkcijo, če ne bi razumeli jezika strank v sporu, v katerem so razsojali. Zelo izpovedna je tudi pritožba kranjskih deželnih stanov deželnemu knezu leta 1527, ker je za deželnega upravitelja, to je visokega deželnega uradnika, imenoval nekoga, ki ni znal slovenščine, kot to velja od nekdaj. Pritožba pomeni, da je vsaj večji del kranjskega plemstva znal slovensko, saj bi si drugače brez nje zaprl vrata do dobro plačanih in prestižnih deželnih služb. Slovenski pozdrav koroškega vojvode Bernhar-

da Spanheimskega Ulriku Liechtensteinske-mu iz leta 1227 potrjuje, da je znalo slovensko tudi najvišje plemstvo. Večjezičnost v plemiških, pa tudi meščanskih krogih, izpričuje tudi Trubarjev etnografski opis slovenskega ozemlja iz leta 1566. Podobnih primerov je še več, nenazadnje so tiskanje slovenskih protestantskih knjig v veliki meri plačali kranjski stanovi, to je v glavnem tisto plemstvo, ki smo ga ožigotali kot nemško in tuje.”

Venetska teorija je bila zavržena z neizpodbitnimi argumenti

Torej kako lahko opredelimo Slovence, kakšen narod smo? Ali smo neka vsota različnih ljudstev, ki so v teh prostorih živeli že stoletja?

“Na predstave o ljudstvih je dolgoročno največji vpliv imelo Sveto pismo. Izvirala naj bi od Noetovih sinov in so torej genealoško opredeljena, jeziki, s katerimi je bog posegel v gradnjo babilonskega stolpa, pa ustvarjajo vidno razliko med njimi. Za etnični diskurz pa je bila pomembna še predstava o Judih, ki naj bi bili od Boga izbrano ljudstvo - in s tem ideal za vsa ostala. Judovska skupnost naj bi bila trajna, nespremenljiva in endogamna skupnost, nedostopna za posameznike in skupine zunaj nje. Na poti v obljubljeni deželo se premika na način, ki ga migracijske študije označujejo kot model biljardne krogle, ki vse do danes opredeljuje predstave o 'selitvi narodov' v pozni antiki. Zato so bila ljudstva razumljena kot trajne, nespremenljive skupnosti istega izvora, kar odzvanja tudi v besedi na-rod. Tako zamišljeni narodi naj bi nastali najkasneje v zgodnjem srednjem veku in živijo kot trajne identitetne skup-

nosti takorekoč izven zgodovinskega časa in ne podlegajo zgodovinskim merilom. Takšne predstave tudi nam niso tuje, najbolj radikalno jih povzemajo teorije o avtohtonem izvoru Slovencev. V resnici so današnji evropski narodi rezultat zgodovinskega razvoja, ki se ni kaj dosti oziral na biološke kontekste. Slovenci niso tu nobena izjema in imajo celo vrsto bioloških prednikov, ki so v različnih časih in pod različnimi imeni živeli v slovenskem prostoru, slovenska identiteta pa je bila le ena od različnih kolektivnih identitet. Le v tem smislu so Slovenci tudi avtohtoni. Ne sicer kot prvi, izvirni prebivalci slovenskega prostora, kot verjamejo zagovorniki različnih avtohtonističnih teorij, ampak kot plod zgodovinskega razvoja, ki je pripeljal do njihovega izoblikovanja v tem prostoru.”

Pred leti je bila priljubljena teorija o venetskem izvoru Slovencev. Kakšni so argumenti proti tej teoriji?

“Glavni temelj venetske teorije je prepričanje, da je slovenski jezik ključ za razumevanje napisov severnoitalskih Venetov, ki so se v arheološkem gradivu ohranili tudi pri nas. Da segajo torej začetki slovenščine že v čas pred Kristusom in da so Slovenci živeli na slovenskih tleh že pred Rimljani. Teza je jezikovno povsem nesprejemljiva. S strani jezikoslovcov je bila zavržena z neizpodbitnimi argumenti, izhajajočimi iz temeljnega dejstva, da je slovenščina po svoji genetski zasnovi del slovanske, venetščina pa del italške veje indoevropskih jezikov, ki sta si kot indoevropska jezika sicer sorodna, a nič več kot je slovenščina sorodna latinščini. Proti venetski teoriji govori tudi vrsta zgodovinskih argumentov, ki pa jih tu ni mogoče podrobneje predstaviti.”